

Waar komen de beelden vandaan ?

Waar komen de beelden vandaan? – zeker niet uit de verbeelding.

Het magazine *Le Vif/L'Express* van 19 april 2012, heeft een artikel gepubliceerd over een videofilmje van een twintigtal seconden. Men kan er Anne Frank zien, die aan het raam staat op de tweede verdieping van het huis waar ze samen met haar ouders woonde. Deze innemende beelden worden sinds jaren verspreid door de Anne Frank Stichting en zijn sinds kort te vinden op YouTube. Het filmje werd gemaakt ter gelegenheid van een huwelijk. Bruid en bruidegom, in vol ornaat met hoge hoed voor hem en mooie ruiker voor haar, komen statig uit het nummer 37 aan het Merwedeplein. De familie Frank woont op nummer 39. Anne glimlacht. We herkennen haar half lange golvende haren wanneer ze het hoofd schudt. Waarom draait de camera weg van het hoofddoel, het trouwende paar? Waarom richt de cameraman zijn lens op dat onbekende meisje, waarom houdt hij ze die drie seconden vast voor de eeuwigheid? Het toeval wil soms dat bepaalde beelden onverwacht vastgespeld worden, het geheim hiervan hoeft geen antwoorden.

Daarentegen kan men zich de vraag stellen waarom recentelijk zoveel beelden opduiken en dit na jaren en jaren van sluimerende vergetelheid vanuit een periode waarin de wereld langzaam weggleed in een afgrond van vernieling. Honderden amateurfilms. Hele verzamelingen van foto's en filmrollen over het leven in de getto's en, onlangs nog, ontelbare beelden die getuigen van het gruwelijke afslachten van het Joodse volk achter de linies van het oostelijk front door de SS en hun collaborateurs. De bron lijkt onuitputtelijk en tamelijk gemakkelijk bereikbaar voor wie er maar interesse voor toont. Hoe is het mogelijk dat deze beelden ons pas nu, en dan nog uitzonderlijk voor de hand liggend, bereiken?

Het volstaat niet enkel te geloven, alhoewel hier wel een deel waarheid in schuilt, dat dit materiaal beschermd werd tegen de indiscretie van een publieke opinie die de waarheid van de gruwelen op een gegeven moment nog niet aankon, een moment dat nu misschien wel aangebroken is. Van mening zijn dat wij heden voldoende bewust en gevoelig opgevoed zijn om de oorlogsmisdaden uit de Tweede Wereldoorlog in het algemeen, en de genocide van de Joden in het bijzonder, te kunnen bevatten, iets wat een aantal jaren geleden nog niet denkbaar was, is wel correct, maar niet helemaal bevredigend als antwoord.

Moet de volgende voorwaarde hier niet aan toegevoegd worden: de globale tegenwoordigheid van allerlei voorstellingen, in die mate dat onze wereld hier als

het ware door gedragen wordt, en allerlei beelden oproept waaronder die beelden die ons direct raken.

Terwijl we de vloed van archiefbeelden kunnen zien als een weldoend cultureel geheugen en tenslotte als het resultaat van het werken aan onze historische herinnering, mogen we echter niet uit het oog verliezen dat ze deel gaan uitmaken zijn van ons dagelijks landschap (Anne Frank op YouTube) en moeten we de deugdelijkheid ervan in vraag blijven stellen aangezien ze soms onmiskenbaar lijken en daardoor hun herinneringswaarde verliezen. Het is niet zeker dat bepaalde fragmenten die ze bevatten ons bereiken indien we ze slechts waarnemen als vertegenwoordigers van het geheugen. Misschien moeten we beter leren 'kijken'. Misschien geven wij de beelden een zin die de verkeerde richting uitgaat. Het is een feit dat, telkens wanneer deze beelden uit het niets opduiken, ze het risico lopen om tussen de rekken van ons geheugen te verdwijnen en geïnvesteerd worden door waarden die verhinderen dat vol begrip optreed van wat zij als boodschap willen brengen, doch zonder deze te verraden.

De zichtbaarheid van deze beelden behoort henzelf niet meer toe, maar wel aan de hedendaagse nagedachtenis waarmee wij ze spontaan inkleden. Men verliest de fijnere deeltjes van dat andere leven uit het oog. Het is nochtans net dat dat er ons precies op wijst hoe ver we weggedreven zijn van die oude wereld, door de ramp zelf natuurlijk, maar tevens door onze manieren van herinnering. Deze beelden vertellen ons iets over onszelf. Het is niet zozeer een boodschap, eerder een aanwezigheid die ons onze ogen doet openen op onze wereld, doorheen hun verleden, en ons eraan wil herinneren dat ook zij toen een leven als het onze hadden op de ochtend van de catastrofe. Jammer dat we meestal enkel de pathetische documentaire waarde van de beelden onthouden, ze maken slechts deel uit van die spectaculaire overvloed van dagelijkse informatie, voortgestuwd door onze tijd.

Zelfs hun stilte beluisteren blijkt soms onmogelijk te zijn worden. In het voorbeeld van het filmpje van Anne Frank gaat het om een opname zonder geluid, in fletse zwart/wit tinten. Op de website van de Anne Frank Stichting zelf, vindt men de beelden terug, lichtjes ingekleurd en aangevuld met Off screen commentaar.

Philippe Mesnard,
Hoofdredacteur